



УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО

№3
(березень 2018 року)

ЛІТАВРИ

kmoun.info
ukrslovo-litavry.org.ua



2 Українсько-польське порозуміння



3 Тризубу – 100 років



6 Думки вголос



8 За що загинув Василь Сліпак?



10 березня Василю Кіндрацькому виповнилося б 55 років. Три роки минуло від часу його загибелі поблизу Донецька на шахті «Бутівка»: пострілом з російського танка Т-72 Василя Кіндрацького було смертельно поранено. 28 лютого в Києві відбулась прем'єра документального фільму «Кіндрат».

...той прапор, наскрізно прошитий кулями, через усі населені пункти ти ніс крізь зливу, посуху й повені ти не отримав нові території та й свої, не віддав нікому ти захитив свої кордони.

Стрічку про загиблого на російсько-українській війні бійця батальйону ОУН Василя Кіндрацького (позивний «Кіндрат») презентували побратими Борис Гуменюк (автор сценарію) та Юрій Пупирін (режисер, оператор). У залі зібралися найближчі друзі та небайдужі до історії життя та подвигу Кіндрата. Подвигу – тому що за два дні до загибелі він піднявся на вежу напівзруйнованої шахти і встано-

«КІНДРАТ»

вив там прапор України і прапор ОУН. Ризикуючи життям, попри небезпеку, заради маленького кроку до перемоги. На відзнятому відео він каже: «Ми, п'ятдесятитітні чоловіки, зробили це з великою любов'ю».

«Три роки, як Кіндрат склав присягу ОУН. Він це зробив у Бабиному Яру, бо хотів, щоб його війна була тією війною, за яку боролася Олена Теліга», – розповів голова ОУН Богдан Червак. Перед початком фільму відбувся вечір пам'яті. Актори театру «Дзеркало» (керівник – Володимир Петранюк) виконали «Заповіт» Бориса Гуменюка, бард Віктор Нестерук – пісні під гітару. Він автор саундтреку «Ой, чого ж ви, лелеки, прилетіли сюди», що звучить у фільмі.

Лілія Гриневич, міністр освіти і науки, подруга дружини Кіндрата пригадала: «У нього ніколи не було байдужості. Його дороговказ – ідея. Це була людина, яка відчувала несправедливість історії. Востаннє я бачила Василя, коли він приїхав з Пісок і ночував у нас вдома. Він дуже любив знімати і фотографувати, відчував цю паралельну реальність.

У нього була візія того, як треба рухатись далі. Він мислив великими категоріями. Цей фільм – кусочок пам'яті, які треба зберегти. Це має залишитись дітям, як згадка про Василя, це має залишитись для українського народу, бо з таких історій твориться те, що ніхто не має права зрадити».

В основі фільму відеощоденник, який вів Василь Кіндрацький. Після його загибелі камера потрапила до Бориса Гуменюка – так виникла ідея фільму – дозняти те, що не встиг Кіндрат. Архівні матеріали доповнені розповідями родичів, знайомих, побратимів, які згадують Василя таким, яким він для них був. Для дружини – люблячим чоловіком, для дітей – найкращим татом, для побратимів на війні – відмінним організатором... Такі відверті емоції в кадрі, що глядачу здається, ніби знав чи десь бачив Кіндрата. Тут немає голосу з-за кадру, як зазвичай у документальних фільмах і не підписані інтерв'юери. З розповіді глядач здогадується, хто говорить. Побратими з передової розповідають про смачний капустак, який го-

тував Кіндрат. Борис Гуменюк супроводжує нас і це переміщення місцями схоже на проходження шляху людини, і таким чином наближує до розуміння і глибшого сприйняття.

Аби більше заглибити глядача в атмосферу, умови, в яких перебував Василь Кіндрацький, режисери фільму зняли шахту «Бутівка», де він загинув. Важко це осягнути, не будучи там і не бачивши на власні очі. Фільм передає цю порожнечу ландшафтів, біль рідних, відчай, який принесла війна. Картинка постійно змінюється і динаміка досягає найвищої точки, коли з'являється лінія фронту, де чути постріли, видно побут, якщо так можна сказати, бійців добровольчого батальйону ОУН. Від будинку, де перебували добровольці нічого не лишилося. Лише з розповіді Бориса Гуменюка, зрозуміло, де були стіни, де – вікна, заставлені мішками з піском, де – спальник. Характер героя стрічки розкривається на архівних кадрах і в характеристиках від тих, хто говорить. За годину фільму ви побачите патріота, війну зсередини і життя після втрат. Бо на війні це неunikно. Важливо берегти пам'ять, а цей фільм не що інше, як зберігання цієї пам'яті.

Ніна СКОЧКО



Шансом для українсько-польського порозуміння може стати діяльність спільної комісії, яку очолюють віце-прем'єр-міністри України і Польщі, про відновлення роботи якої домовилися президенти П. Порошенко і А. Дуда.

Принаймні, українська і польська сторони уже заявили, що робота комісії розпочнеться, не зважаючи на ухвалений у Польщі закон про «злочини українських націоналістів».

Немає сумнівів, що предметом переговорів стане діяльність українських націоналістичних організацій під час Другої світової війни, зокрема на Волині. Оскільки саме діяльність ОУН і УПА стала для поляків «кісткою в горлі».

Яких компромісів у питанні ОУН і УПА можна чекати? І чи можливі компроміси?

У даному випадку не збираюся викладати якийсь фактаж на користь українських націоналістів. Нехай свою роботу зробить Український інститут національної пам'яті, професійні історики.

Важливо наголосити аргументи, які до цього часу, на жаль, «не бачить» польська сторона, й ігнорує, або не розуміє українська.

Українсько-польська війна на Волині у 1943 році не була війною між двома державами. Української держави на цей час не існувало. За неї шов кривавий бій, в тому числі, на Галичині і Волині.

Тим часом Армія Крайова діяла від імені польського екзильного уряду, який перебував у Лондоні під повною опікою і на утриманні Великобританії.

Отже, з польського боку, відповідальність за наслідки війни несе польська держава; з українського – українці, які взяли до рук зброю, щоб здобути свою державу. Відчуваєте різницю? А тому будь-які закиди в бік Української держави, які лунають у Польщі – абсурдні.

Однак, це не означає, що сучасна Україна до подій на Волині у 1943 році не має жодного відношення. Так стверджувати також було б абсурдом. Але все, що може сучасна Україна зробити, це визнати діяльність ОУН і УПА одним із етапів національно-визвольної боротьби українського народу за свою державну незалежність, що, до речі, зробила Верховна Рада України, ухваливши закон «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» у квітні 2015 року.

ЧИ СТАНУТЬ ОУН І УПА РОЗМІННОЮ МОНЕТОЮ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ПОРОЗУМІННІ?



А тепер, власне, про ОУН і УПА. І тут не все так просто, як стверджують поляки і думають деякі українці.

Під час війни на території Волині і Галичини діяло кілька українських націоналістичних організацій. На той час ОУН уже існувала у вигляді двох фракцій – ОУН під проводом Андрія Мельника і ОУН(революційна) під керівництвом Степана Бандери. Першим військовим формуванням, яке вступило у бій з окупантами ще у липні 1941 року стала УПА «Поліська січ», яку очолював Тарас Бульба-Боровець. Цікаво, що Т. Бульба-Боровець представляв державний центр УНР на вигнанні, тоді коли сама УНР вважалася союзником Польщі.

УПА, яка відома широкому загалові завдяки легендарному командирі Ро-

ману Шухевичу, утворилися пізніше. Кожне українське формування мало свій політичний провід, як правило, не координувало свої дії з партнерами, більше того, були випадки жорсткої конкуренції. Одне, що їх об'єднувало – на території Галичини і Волині не повинно бути жодних окупантів і передусім польських.

До кого має претензії сучасна Польща? Очевидно, вживаючи загальні висловлювання на зразок «злочини українських націоналістів» Польща має намір звинуватити у ксенофобії весь український народ. А це вже навіть не абсурд, а якась маячня.

Не відомо як завершиться робота спільної українсько-польської комісії. Але якщо поляки мають намір зробити

ОУН і УПА розмінною монетою для так званого українсько-польського примирення, то на це вони не мають жодних, наголошую жодних, моральних, історичних, юридичних і політичних підстав.

Все що вони можуть, це зламати через коліно українську делегацію, яка добровільно «відречеться» від ОУН і УПА. Проте я це виключаю. Не той час, не та ситуація, українці не дозволять.

Поляки загнали себе у глухий кут шовінізму. Вихід один – як найшвидше вийти з нього. Це допоможе Польщі і полякам, послабить нашого спільного ворога Москву, поверне повагу України і українців.

Богдан ЧЕРВАК,
Голова ОУН

Міністру закордонних справ України Павлу Клімкіну Заява щодо антиукраїнської діяльності керівництва Республіки Польща та бездіяльності МЗС України

ЗАХИСТИТИ ЧЕСТЬ ТА ГІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Ознайомившись із Законом «Про внесення змін до закону про Інститут національної пам'яті – Комісія з переслідування злочинів проти польського народу і деяких інших законів», ухваленим Сеймом Республіки Польща 26.01.2018 р. та Сенатом 01.02.2018 р. і підписаним Президентом РП А. Дудою 06.02.2018 р.,

ознайомившись із заявами прем'єра Республіки Польща М. Моравецького у м. Холм та зверненням до поляків на сайтах польських дипломатичних представництв у світі, проаналізувавши реакцію

Міністерства закордонних справ України та особисто міністра закордонних справ Павла Клімкіна і вжиті ними заходи на захист честі та гідності українського народу і Української Держави, ми – представники громадськості Полтави і Полтавської області – вважаємо за необхідне заявити:

1. Ми обурені шовіністичною антиукраїнською істерією, яка нагнітається в Республіці Польща в останні роки, системним вандалізмом нації, яка завжди вважала себе культурною, – масовим знищенням польською владою могил, цвинтарів і пам'ятників українським січовим стрільцям та воїнам УПА на українських землях, що пере-

бувають зараз у складі Республіки Польща.

2. Безпідставні, наклепницькі звинувачення на адресу гетьмана України Б. Хмельницького, всіх діячів ОУН та бійців УПА – українських націоналістів, заяви польських політиків 3-го тисячоліття про Волинь як «Малопольщу» та «польське місто Львів» розцінюємо як зазіхання на територіальну цілісність України, як спробу керівництва Польщі використати сьогоднішню агресію Російської Федерації проти України для повернення частини території України у сферу свого впливу.

3. Підписаний Президентом РП та головою партії «Право і справедливість» так званий

«антибандерівський» закон порушує ст.9 (право на свободу думки) та ст.10 (про свободу вираження поглядів) міжнародної Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» від 03.09.1953 р., є втручанням у внутрішні справи суверенної Держави України.

4. Законодавці Республіки Польща зневажили резолюцію Генеральної Асамблеї ООН від 11.12.1946 р., ухвалену за висновками Міжнародного воєнного трибуналу у Нюрнберзі (02.11.1945 р. – 01.10.1946 р.), яка визначила: УПА не чинила злочинів проти людяності і не співпрацювала із режимом А. Гітлера; УПА була воюючою стороною у боротьбі проти нацизму.

Партія, що позиціонує себе захисницею Права і Справедливості, замість вибачень перед Україною за 600 років окупації українських етнічних земель відмовляє українському народу у природному праві на захист його життя і свободи на його ж етнічних українських землях.

5. Втягування суспільства обох країн в історичну полеміку розцінюємо як намагання відволікти увагу громадськості і Польщі, і України від внутрішніх нагальних проблем, від боротьби проти агресії спільного ворога – Російської Федерації.

6. Громадськість Полтави і Полтавщини вимагає від міністра закордонних справ України Павла Клімкіна та всіх співробітників МЗС України належного виконання посадових обов'язків із захисту честі та гідності українського народу і Української Держави.

Координаційна рада ЛГО «Громада Полтавщини»

100 РОКІВ ГЕРБУ УКРАЇНИ – ТРИЗУБУ

Складовою частиною Української революції 1917-1921 років було ствердження національної символіки та інших атрибутів, які б ознаменовували проголошення власної держави – Української Народної Республіки – і відображували настрої і прагнення українців. При цьому окремі складові національно-державного життя визначалися беззастережно, це, зокрема, питання державності української мови, питання національного синьо-жовтого прапору і гімну – «Ще не вмерла України». Гостро стояло й питання затвердження державного герба.

22 лютого 1918 року, тогочасний український парламент Центральна Рада ухвалив закон про державний герб УНР – Тризуб.

Шлях до ухвалення цього рішення був не простим. У XIX столітті зображення княжих знаків на давньоруських монетах та інших артефактах стали об'єктом історичних досліджень. Новим поштовхом вивчення національної символіки став 1908 рік, коли при розкопках Десятинної церкви було знайдено цеглину з Тризубом і К. Болсуновський опублікував окреме дослідження – «Родовий знак Рюриковичів Великих Князів Київських. Геральдичне дослідження, призначене до читання на XVI Археологічному з'їзді в м. Чернігові».

Дискусія продовжувалася роками. Яких тільки тлумачень не пропонували: від монограми слова ВОЛЯ до зображення птаха чи символу «присутності». Незважаючи на це, Тризуб залишався, за словами того ж К. Болсуновського, «нумізматичним сфінксом».

Ще на початку листопада 1917 року розглядалися концепції майбутнього державного герба – золотий плуг, тризуб князя Володимира, «козак із мушкетом» або Архистратиг Михаїл, на синьому полі герба золота літера «У» або «УНР» (за французьким «зразком»), 7 золотих зірок за кількістю літер в слові Україна, варіант, випереджуючи сучасну символіку Європейського Союзу, на синьому тлі золоті зірки за кількістю земель (територіально-адміністративна одиниця УНР). М. Грушевський, шукаючи компромісу, запропонував складну геральдичну комбінацію – в центрі плуг, а навколо п'ять територіальних емблем.



Літвків із гербом УНР. Березень 1918р.



Відтиск печатки члена Директорії УНР С.Петлюри. 1918р.

Значимо, що в грудні 1917 року в обіг надійшли перші українські гроші – банкнота 100 карбованців, на якій автор Ю. Нарбут в центрі композиції помістив Тризуб.

Актуалізувалася проблема державних символів у січні 1918 року з ухваленням Четвертого універсалу, що проголосив повну державну незалежність УНР. Нарешті, у лютому 1918 року питання герба спочатку розглянуто на засіданні уряду. Протокол від 25 (12) лютого фіксує: «Слухали справу про установаження герба Української Народної Республіки. Ухвалено внести в Раду закон про установаження для Української держави, прийнятого морським флотом герба Володимира Великого (без хреста)».

Того ж дня, Центральна Рада, що вимушено тимчасово (йшла перша російсько-українська війна) перебувала у м. Коростені після обговорення і дебатів затвердила: «Гербом Української Народної Республіки приймається знак Київської Держави часів Володимира Святого».

В наступні дні на доручення М. Грушевського митець В. Кричевський опрацював графічні зображення великого і малого гербів УНР та державної печатки. Після повернення уряду до Києва, звільненого від російсько-більшовицької окупації на засіданні Центральної Ради 22 березня було представлено зображення державних символів УНР. Окремих ухвал чи додаткових постанов з описами чи регламентацією використання герба Рада не приймала (принаймні вони не відомі). За гетьманату П. Скоропадського розроблявся новий варіант герба, але до затвердження справа не дійшла.

Додамо, що в проект Конституції УНР 1920 року було внесено окрему новелу про державні символи і, зокрема, про Тризуб як герб республіки. Сучасний герб України – це незначною мірою змінений головний елемент герба УНР.

Олександр КУЧЕРУК,
Директор Бібліотеки ім. О. Ольжича

Минуло трохи більше як півтора століття з того часу, коли великий мученик за українську ідею Тарас Шевченко відійшов у потойбічну домівку з чужої, на жаль, землі, а не зі степу широкого, не від Дніпра речучого, не з України милої. Вірного си на української нації не стало. Та залишився глибокий слід його, який немовби за інерцією протягнувся аж до наших днів. Його пам'ятали сучасники, про нього знають і українські дітки, на яких він споглядає з їхніх підручників. Чи багато спогадів залишили його сучасники про нього? Відповіді однозначно на таке питання нелегко. Можна лише сказати, що сучасники всі як один відзначали його сильний характер, могутній дух і тверду нескореність. У їхніх спогадах, правда, були суб'єктивні оцінки, але, незважаючи на різні точки зору, їх ця людина вражала.

Про Шевченка вкрай негативно висловлювався російський шовініст і літературний критик В. Белінський, який не визнавав ні української мови, ні української літератури, а в наші часи О. Бузина, намагаючись бути великим науковцем і неперевершеним вченим в Україні, мабуть, не без підказки російськими «братів», потоптався брудними ногами по святині нашої історичної пам'яті.

Про В. Белінського український поет Микола Вороний, 1911 року зазначив таке: «...він вніс велику плутанину в наші відносини до знаменитого критика, поглядами якого нерідко користувались деякі представники російської інтелігенції в своїх нападах на український національний рух».

Стосовно української державності Белінський безапеляційно заявляв: «Малороссия никогда не была государством, следственно, и истории, в строгом значении этого слова не имела... История Малороссии – это побочная река, впадающая в большую реку русской истории. Малороссия не всегда была племенем и никогда не были народом, а тем менее – государством». Іншої дум-

РОСІЙСЬКИЙ ШОВІНІЗМ І ТАРАС ШЕВЧЕНКО

ки щодо цього був другий визначний діяч російської культури Олександр Герцен. В журналі «Колокол» він визнавав українську козацьку республіку – Запорозьку Січ – і визнавав право українців на свою мову, яка мала би бути вільною, і також визнавав право українців вільно висловлювати нею свої думки.

Особливо різко Белінський висловлювався про Шевченка: «...здоровий смысл в Шевченке должен видеть осла, дурака и подлеца, а сверх того горького пьяницу, любителя горелки по патриотизму хохлацкому. Этот хохлацкий радикал написал два пасквиля на государя императора – один на государя императора, другой на государыню императрицу... Я не читал этих пасквилей, и никто из моих знакомых их не читал, но уверен, что пасквили на императрицу должны быть возмутительно гадок по причине, о которой я уже говорил. Ох, эти мне хохлы! Ведь бараны, а либеральничают во имя галушек и вареников со свиным салом...». Подумайте, що вся ця гидота, без всякого сорому друкували в дев'ятитомному зібранні творів Белінського, яке вийшло з друку в 1976–1982 роках, коли радянська пропаганда до хрипоти в горлі розпиналася про дружбу двох «братніх» народів та про великий плодотворний вплив на розвиток української літератури ідей Белінського та про його батьківське піклування щодо її розвитку.

Хто навчався в ті роки в радянських школах чи вишах добре пам'ятає, як комуністична пропаганда творила з цього «деятеля» мало не божка, про якого

російський поет П. А. Вяземський сказав: «Следовать за Белинским может только отпетый дурак». А відомий у всьому світі російський письменник Ф. М. Достоєвський висловився ще різкіше: «Белинский есть самое смрадное, тупое и позорно еявление русской жизни». Та про це замовчувалося. Адже не вперше російська, а пізніше російсько-більшовицька пропаганда, з ганьби робила славу, з малого робила велике, з поразок робила перемоги. Можна при цьому згадати радянську дійсність, коли про письменників-дисидентів писалося: «Не читав, але впевнений». Дуже мабуть, були впевнені московські більшовики, коли вони із зятятого російського шовініста ліпили революціонера-демократа.

Не обійшли своєю увагою Шевченка і співробітники «Современника» М. Г. Чернишевський, М. О. Добролюбов, М. О. Некрасов. Правда, в радянській історіографії та фільмографії їхній вплив на Шевченка та й взагалі на українську літературу дуже перебільшувався. Свого часу Чернишевський виклав свої думки щодо газети галицьких русинів «Слово» в статті «Національна безтактність». Газета ця утримувалася російським урядом і виражала ідеї галицьких москвофілів, котрі, до речі, і сьогодні мають місце у русинських сепаратистів. Докорюючи їм тим, що вони, не задумуючись про наслідки такої своєї діяльності, роблять справу недоречною і безтактною. І при цьому Чернишевський спирається на думку незаперечного авторитета – Тараса Шевченка.

Добролюбов в критичній статті про Шевченка подає його біографію, яку писав сам поет, тобто оригінал. А далі характеризує його поезію. При цьому, він принижує українську мову, вказуючи, що нею «Евгений Онегин» не «вийдет хорошо», а чи «Гайдамаки» вийдуть добре?

Інколи співчуваючи важкій долі Шевченка, поважаючи і навіть люблячи його, Тургенев і російські письменники з його оточення не визнавали світового значення поета і художника, чим показали свою великодержавну сутність. Згадує Тургенев і покоївку пані В. Я. Карташевської Ликеру, в яку Шевченко був закоханий, і це дивувало родину Карташевських, шанувальників його таланту та його особи. Про цей епізод з життя поета згадує й Полонський, не називаючи імені нареченої. Цей факт він пояснює неприхильністю Шевченка до всього панського, що він виніс ще з дитинства. Але несумісність цих двох осіб на вищому рівні свідомості не сприяли задумові поета і шлюб не відбувся.

Російські літератори, митці знали, що існує Україна, і в ній проживає український народ, а не відламок російського, і що цей народ має свою історію, культуру, свою літературу і своїх всесвітньо визнаних поетів та письменників. Путінці всіх часів московської історії і всіх мастей шарлатанських масок, що завжди хочуть подолати українську самотність брехливою пропагандою, дипломатичними викрутасами або збройною силою.

Едуард КРИЛОВ



Олександр КУЧЕРУК,
Директор Бібліотеки ім. О. Ольжича

НАЦИСТСЬКІ В'ЯЗНИЦІ ДЛЯ «ПОЧЕСНИХ» БРАНЦІВ

Репресії в гітлерівській Німеччині торкнулися не лише простих громадян завойованих країн чи країн з якими Німеччина перебувала у стані війни, вони торкнулися в першу чергу політичних і державних діячів, яких нацистський «рейх» розглядав як пряму чи потенційну загрозу своєму пануванню.

Особливо важливі ув'язнені особи ефімістично іменувалися як «спеціальні», «особливі», «почесні» гості, а окремі проходили, як «особисті гості фюрера». Почасти це мало вигляд досить витонченого знущання, помсти та приниження з боку Гітлера. Те, що вони залишалися живими і перебували в задовільних умовах, не дозволяло робити з них героїв, а водночас пропонувалося думати про колаборацію цих осіб з німецькими окупантами.

Визначеної «класифікації» не було, так само як не було документально оформлених правил ізоляції в'язнів. Їх тримали, як своєрідну заставу, як заручників, могли використати для обміну. Згадаймо хоча б намагання обміняти сина Й. Сталіна Якова, що утримувався в Заксенгаузені і належав до категорії «особливих гостей», на фельдмаршала Ф. Паулюса, який опинився в російському полоні. До того ж, більшість з цих в'язнів змушені були оплачувати своє перебування в ув'язненні, фактично за рахунок арештованих активів, або ж плату могли вносити представники родини, які залишалися на волі.

До цієї категорії примикали німецькі діячі (інколи з родинами), серед них організатори і виконавці замахів на Гітлера (Й. Ельзер, група К. Штауфенберга), високопосадовці, а також лідери союзних Німеччині країн.

Для утримання «почесних» в'язнів було визначено «енну» кількість місць, серед них окремі замки: Зігмарінген м. Баден-Вюртемберг, Гіршберг біля м. Вайльгайм у Верхній Баварії, замок-палац Лакен на околиці Брюсселя, спеціальні зони і споруди при великих концтаборах, зокрема Заксенгаузен, Бухенвальд, Дахау. Навіть окремі готелі були пристосовані під в'язниці. Найвідоміші це Рейнготель «Дрезен» в м. Бонн, готель «Фореле» на озері Планзее та готель «Іфен» у м. Гіршег.

Нас особливо цікавить готель «Іфен». Будинок споруджено в досить мальовничому місці 1936 року, архітектор Г. Кірхгоф. У першій половині 1943 року служби СС пристосували готель під «комфортабельну» в'язницю. Особливість гірського рельєфу дозволяла контролювати під'їзд до міста і установити повну ізоляцію поміщених до готелю діячів. Тут зібрали близько 30 високопоставлених осіб з усієї Європи. Серед них назвемо колишнього прем'єр-міністра Італії (1919-1920 рр.) виразного антифашиста Ф. С. Нітті (книги якого в Німеччині було внесено до категорії обов'язкового спалювання), прем'єр-міністра Франції (1933 і 1936) А. Сарро, посла Франції в Берліні і Римі А. Франсуа-Понсе, начальника італійської поліції К. Сенізе (один з організаторів усунення Б. Мусоліні у 1943 році). Помітну групу складали представники монархій з різних країн і династій – Анна Марія Савойська-Аоста з дочками принцесами Маргаритою і Марією-Христиною, дружина короля Хорватії Томислава II Аймоне Савойська-Аоста, Ірина (дочка короля Греції Костянтина I) з сином Амадео, принцеса Фредеріка Гановерська (після війни дружина короля Греції Павла I).

АНДРІЙ МЕЛЬНИК – «ОСОБЛИВИЙ В'ЯЗЕНЬ» ГІТЛЕРА



Окремо треба сказати, що 1945 року в останні тижні перед закінченням війни з різних місць утримання було сконцентровано і перевезено в м. Нідердорф на північ від Кортінад'Ампеццо в південному Тіролі майже 140 «почесних» в'язнів, яких хотіли використати у переговорах із західними союзниками. Але було вже запізно і тому нацистами вирішено було усіх їх розстріляти, та цей наказ на щастя для бранців вже не був виконаний.

АНДРІЙ МЕЛЬНИК – В'ЯЗЕНЬ «ТРЕТЬОГО РЕЙХУ»

А. Мельник з часу обрання його Головою ОУН змушений був жити поза Україною. Спочатку перебував в Італії, звідки у липні 1940 року в організаційних справах поїхав до Німеччини. Та повернутися не зміг, бо італійська влада на таємне прохання Берліну, під різними претекстами не відкривала йому візи. З початком війни на Сході, у вересні 1941 року А. Мельника затримали нацисти і

посадили під домашній арешт, тим самим тримали його під контролем.

Українці, головню організовані в Організацію Українських Націоналістів, незважаючи на поділ на дві частини, не залишали надію, опираючись на власні сили та користавшись кон'юктурою, усе ж досягти засадничої мети – відновити Українську державу. Про свої наміри ОУН неодноразово відкрито заявляла Берліну, але в наслідок викликала на себе лише нові нагінки і репресії.

Проголошення у Львові ОУН-р відновлення Української держави 30 червня 1941 року, та діяльність Похідних груп обох гілок ОУН лише посилювали тиск на обидві націоналістичні організації.

Репресії нацистів проти ОУН в кінці 1941 і на початку 1942 року коштували Організації сотень арештів і смертей. А. Мельник надіслав кілька меморандумів до влади Німеччини, протестуючи проти політики окупантів. Зокрема, у меморандумі до міністра окупованих територій А. Розенберга від 5 лютого 1943 р. він вказував на те, що Берлін іг-

нору національні права народів Східної Європи і цю політику необхідно змінити «новою політикою прихильною до національних прагнень України й інших поневолених Москвою народів».

Чергову хвилю арештів серед членства ОУН викликала поява у травні 1943 року відозви Проводу ОУН під назвою «Українському громадянству під розвагу», в якій говорилося, що Німеччина «після довгих вагань на початку війни на сході стала на становищі, що нашої справи не слід трактувати в площині політичній», а далі йде пересторога, що подальші успіхи Німеччини можуть тривати не довго і лише «створення на сході сталого та сильного оборонного валу з українською державою в основі» може забезпечити для Європи стабільне майбутнє. Ця заява, що виразно показала незгоду з німецькою політикою стосовно України, стала приводом до чергової хвилі нацистських репресій, під яку потрапило більшість провідних діячів ОУН.

1943 року за даними джерел, протягом «25 і 26 січня від Марсилії до Гельсінфору переведено масові арешти серед членів Організації. Голову ПУН [...] Арешти відбувалися по усій Україні, потім Парижі, Відні, Берліні, на Словаччині, в Кракові – скрізь куди тільки сягала кривава рука Гестапо».

Отож у ці січневі дні 1943 року арештовано Голову ОУН А. Мельника з дружиною Софією і з початком березня, після допитів, вивезено до м. Гіршега і поміщено у в'язниці-готелі «Іфен». Як бачимо, А. Мельника трактовано, як «почесного» бранця на рівні з вище згаданими поважними особами європейських країн. Тут він пробув до січня 1944 року.

Дещо можна довідатися з щоденника іншого «почесного» в'язня, А. Франсуа-Понсе, який не одну годину провів у розмовах з А. Мельником і так його характеризує: «Цей Мельник – людина витонченої культури, дуже ввічливий і гарно вихований. Його дружина – невеличка чорнявка з швидким поглядом в окулярах і тонкими рисами обличчя». Про політичну поставу українського політика він пише так: «Він очолює український націоналістичний рух, з демократичними тенденціями, і як такий, є наступником Коновальця вбитого в Роттердамі і замордованого в Парижі Петлюри. [...] Він виклав мені свою політичну позицію: як ворог російських більшовиків, поляків і чехів, що боролася проти відродження його країни, вважає також німців ворогами, бо вони хотіли бачити Україну тільки своїм знаряддям і житницею».

У січні 1944 р. А. Мельника переведено до концтабору Заксенгаузен, де вже утримувалися чимало українських політичних діячів. Про це повідомляє інший в'язень лікар Т. Лапичак: «Того самого дня, коли мене звільнено з бункра, Гавптзіхергайстамт прислав до бункру нових в'язнів. Усі мої знакомі: інж. Бойдунік, інж. Дм. Андрієвський, М. Мушницький, К. Мельник. Серед них Голова Проводу Українських Націоналістів полк. А. Мельник».

Але це вже інша сторінка життя А. Мельника.

ЇХНІ ІМЕНА БЕЗСМЕРТНІ!

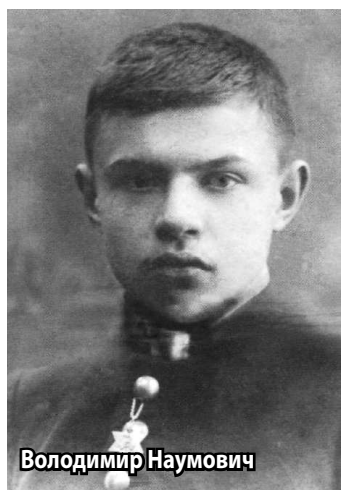
100-річчя подвигу героїв Крут. Штрихи до портретів героїв-крутянців



Григорій Пипський



Іван Сорокевич



Володимир Наумович



Іван Шарій

Закінчення. Початок у 2 числі.

ГРИГОРІЙ ПИПСЬКИЙ

Він народився в селі Мальговичі на Перемишлянщині в сільській родині. Батько, Іван Пипський, був свідомим українцем. Мати, Текля, з польського роду, перейнялася ідеями чоловіка, і виховували вони своїх шістьох дітей в українському національному дусі. Григорій вчився в Перемишлянській гімназії, був відомий своїми поглядами. Односельці знали його як гарного, доброго, освіченого, порядного, чуйного, завзятого і сміливого юнака. У зв'язку з Першою світовою війною його забрали до Києва друзі батька, ширі українці Йосип і Ірина Остренські, і Григорій став учнем 7-го класу 2-ї української гімназії ім. Кирило-Мефодієвського братства. І тут він запам'ятався чуйним, чесним і відданим дружбі. Завжди був ввічливий та витриманий. Григорій мав привабливу зовнішність: високий на зріст, стрункий, с тонкими рисами красивого обличчя і повсякчас акуратно зачесаним хвилястим волоссям. Завжди був охайно вбраний в простий, звичайний одяг. Григорій був глибоко віруючим. Мав неабиякий хист до малювання і малював багато. За словами Ігоря Ткаченка, онука Остренських, йдучи на Крути, попрощався зі своїми друзями і подарував їм свою світлинку, на якій назавжди залишився молодим, із розумним, замріяним, а, може, трішки зажуреним поглядом карих очей.

Григорій був у тій чоті, що потрапила в полон на станції Крути. Знуцання «виблюдків пекла» не зломил юнака, саме він першим заспівав гімн «Ще не вмерла України», коли повели на розстріл.

Григорій Пипський був галичанином і навіки залишився символом соборності України так само, як і Іван Сорокевич, Микола Корпан, Юліан Гіба.

ІВАН СОРОКЕВИЧ

Народився 1898 року в селі Боднарці, що на Лемківщині

(Перемишлянщина) в багатодітній і благочестивій сім'ї греко-католицького священика о. Івана та Константини Сорокевичів. Батьки дбали, щоб діти росли національно свідомими й наслідували християнські заповіді. Іван вчився у Перемишлянській гімназії. З початком Першої світової війни все усталене життя було враз порушене. Село Уйквичі опинилося в центрі бойових дій. Австро-угорська армія, відступаючи, серед інших арештувала і о. Івана Сорокевича і запроторила до концтабору. Росіяни, вступивши на терени краю, в свою чергу почали утиски проти українського населення, депортації на схід. Так Константина Сорокевич з Іваном, Володимиром, Іриною і Меланією були вивезені до Ростова-на-Дону, де зазнали жахливих переслідувань, образ і матеріальної скрути. Іван і Володимир, попри всі утиски старалися вчитися, та хоч вони й стійко переносили важкі умови в школі та бурсі, через деякий час їх як причетних до якоїсь юнацької спілки біженців та патріотично налаштованих українців позбавили можливості навчатися. Та хлопці стійко переносили всі негаразди. А в 1917 році, дізнавшись про початок української революції, з ризиком для життя на кожному кроці, дісталися до Києва і невдовзі вже навчалися у щойно відкритій II гімназії імені Кирило-Мефодієвського братства: Іван у 7-му класі, Володимир у 6-му. Іван поринув у навчання. «Ще в Перемишлянській гімназії Іван зарекомендував себе здібним учнем, любив і добре знав математику, тож заробляв собі на прожиття скі-такі кошти, надаючи математичні репетиції молодшим школярам», – писав про нього І. Ткаченко. Невдовзі на них чекала радість приїзду матері з сестрами, а потім і зустріч із земляками Григорієм Пипським і Михайлом Курилом.

Та загроза, що нависла над Україною, привела їх до єдино можливого рішення – стати на захист Батьківщини. З молодечим запалом їхав Іван Сорокевич з друзями на Крути і безстрашно прийняв бій.

Героєм-крутянцем він залишиться в пам'яті наступних поколінь українців на віки, віддавши своє молоде життя на олтаре свободи Батьківщини.

ВОЛОДИМИР НАУМОВИЧ

Народився 1894 року в сім'ї відомого київського лікаря Миколи Наумовича. Закінчив гімназію з золотою медаллю і поступив на природничий факультет київського університету, бо хотів стати лікарем, як його батько. Виграв якийсь конкурс і одержав путівку на навколосвітню подорож. 1914 року пішов добровольцем на фронт. Нагороджений за героїзм «Георгіями». Після повернення продовжив навчання в університеті. Під Крутами після бою відступав в чоті, що потрапила в полон. В останню мить під час розстрілу два друга, Володимир Шульгин і Володимир Наумович, обнялися і в ту ж мить були прошиті ворожими кулями...

ОЛЕКСАНДР ПОПОВИЧ

«Він був одним з найкращих, найсвідоміших представників нашої інтелігенції», – так писав про Олександра Поповича Борис Дорошкевич, бо знав його особисто. Походив О. Попович із Золотоноші. Вже там створював таємні українські гуртки серед учнів. Потім вчився у київській Політехніці, та не переривав громадської роботи у Сквирському і Таращанському повітах на Полтавщині, згуртовуючи селян, а також співробітничав з часописом «Народна Справа», де друкувалися його статті, глибокі за змістом і популярні за викладом. Він був простою, лагідною вдачею. Його вирізняли ввічливість і коректність. «Він працював із захопленням так само, як і жив. ... Пішов на свою останню боротьбу спокійно, із своєю милою усмішкою, просто, без пишної фрази» (І. Ткаченко).

І герой-крутянець, двадцятидвохлітній Олександр Попович, виконав свій найвищий обов'язок перед Батьківщиною.

ІВАН ШАРІЙ

Народився 9 січня 1894 року на Полтавщині в селі Вереміївна над Дніпром в сім'ї, що походила із старого козацького роду, а мати, Теодора Котлярівська, була далекою родичкою Івана Котлярівського. Закінчивши із золотою медаллю гімназію в Золотоноші, поступив на історико-філологічний факультет Київського університету (1912-1917). Під час навчання прилучився до революційного руху, очолив самостійницький гурток, за що переслідувався поліцією. Іван Шарій був учасником I-го військового з'їзду, належав до партії есерів, брав участь в організації студентського куреня Січових Стрільців і з його першою сотнею виїхав на Крути. Він був одним із семи поранених, яких відправили до Харкова і яких врятували лікарі та медсестри. Далі Іван Шарій знову в армії, разом з полковником Вербецьким керував відступом за кордон потягу з важливими державними документами УНР, повернувся в Україну і керував в Холодному Яру повстанським загonom (1920-1923) під прізвищем Іван Чорний. Згодом повернувся до Києва, викладав українську мову в інститутах, на підставі написаної кандидатської роботи «Лексикон Памви Беринди» став доцентом. Кілька років очолював в Києві «Дім учених», проявив себе як талановитий журналіст. 1929 року його було заарештовано і за звинуваченням в організації повстань для спротиву колективізації через три місяці слідства розстріляно. Життя Івана Шарого, героя Крут, відданого, полум'яного борця за незалежність Батьківщини, обірвалося у 35 років.

Їх короткі чисті життя зірками світили, світять і завжди світитимуть українським патріотам. Вічна пам'ять, вічна шана і вічна слава героям Крут, які завжди кликатимуть на подвиг в ім'я України.

Герої не вмирають!

Олена ЛЕОНТОВИЧ,
письменниця, членкиня НСПУ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК ВІДЗНАЧИВ 89-ТУ РІЧНИЦЮ ОУН

7 лютого, у залі засідань центрального корпусу Івано-Франківського національного медичного університету з ініціативи націоналістичних організацій краю відбулося відзначення 89-ї річниці утворення Організації Українських Націоналістів (ОУН).

Організатором та ведучим заходу був Голова Івано-Франківської обласної ОУН Микола Сулятицький. «Сьогодні в нашому університеті відзначається видатна дата в історії України, – говорить Микола Сулятицький. – Як правило, ми відзначаємо День Незалежності, День Конституції, ідесь поміж цими святами затирається одна дуже потужна дата, коли у 1929 році 3 лютого постала організація, яка і привела до того, що ми маємо сьогодні незалежність. Саме ці люди, ці відчайдухи зрозуміли, що це питання залишати не можна. І зрештою їхня боротьба увінчалася проголошенням української незалежності, але боротьба за українську державу триває».

Студентська молодь медичного університету ознайомила як із історичними передумовами утворення ОУН, так сучасними тенденціями націоналістичного руху краю та України загалом.

На заході виступили Голова Всеукраїнського братства УПА Богдан Борович, директор обласного музею визвольної боротьби ім.С.Бандери Ярослав Коретчук, Координатор ІФОНПЮ «Національний вибір» Богдан Юрацук, депутат обласної ради Сергій Адамович, очільник обласної організації «Національний корпус» Сергій Сивачук та керівник обласного штабу організації «Правий сектор» Олександр Сачко.

«Ті події, які супроводжували сотні років українського державотворення, як правило, творили молоді люди, – говорить Сергій Адамович. – Ці молоді люди жертвували всім, адже вони ще практично нічого не бачили у цьому житті. Вони часто не є шановані сьогодні. Я довгий час працював в архіві СБУ над справами nereабілітованих упівців. Середній вік цих людей – 23-25 років. Їхній подвиг досі не шанований в державі, за яку вони боролися. Хочу звернутися до студентів-медиків. Серед тих, хто боролися за незалежність було багато інтелігенції, юристів, а зокрема й лікарів. Вони витягували на своїх плечах цю державу. Тому за вами майбутнє, будьте достойними своїх попередників». Сергій Адамович передав для бібліотеки університету примірники своєї книги, в яку увійшли згадані дослідження архівів СБУ.

Під час заходу діяла виставка матеріалів з історії ОУН з приватної колекції Юрія Гудчака. Чудовим художнім доповненням заходу були виступи студентської художньої самодіяльності студентів Володимира Жилока, Івanni Максимчук, Уляни Чміль та Ірини Кривень.

Секретаріат ОУН



Сергій КОТ,
кандидат історичних наук

СКАНДАЛЬНИЙ ЗАКОН СКАСОВАНО

Після тривалого зволікання Конституційний суд України скасував скандальний закон «Про засади державної мовної політики», відомий як «закон Ківалова-Колесніченка» («КК»).

Нагадаємо, що цей закон був внесений до Верховної Ради України одіозними народними депутатами від Партії регіонів В. Колесніченком та С. Ківаловим, ухвалений 3 липня 2012 року і підписаний 8 серпня В. Януковичем. Закон передбачає можливість офіційної двомовності в регіонах України, де чисельність національних меншин перевищує 10 відсотків. Після ухвалення закону ціла низка обласних, міських та районних рад на Сході і Півдні України ухвалили рішення про визнання російської мови регіональною. Крім того, угорська мова стала регіональною в місті Береговому (Закарпаття), молдовська (румунський) – у селі Тарасівці Чернівецької області. Румунська також стала регіональною мовою в селі Біла Церква (Biserica Alba) Рахівського району Закарпатської області.

Під час розгляду у Верховній Раді та після схвалення одіозного закону мали місце широкі протести української громадськості з вимогами не допустити його в дію. Але вони не були взяті до уваги. Під час Революції Гідності у лютому 2014 року Верховна Рада України скасувала закон «Про засади державної мовної політики», однак після цього на тлі російської агресії в. о. президента Олександр Турчинов відмовився підписувати це рішення і воно було відкладене на невизначений термін. Відтак закон досі лишився чинним.

І от тепер він, нарешті, скасований. Конституційний Суд визнав його неконституційним через порушення депутатами Верховної Ради процедури його ухвалення. Згідно з ухваленим рішенням, процедура розгляду та ухвалення закону відбулася без підготовленого до другого читання проекту закону у вигляді порівняльної таблиці, а також висновку комітету щодо нього під час розгляду та ухвалення. Також було зафіксовано неперсональне голосування депутатів з одного боку, і фізичне перешкоджання голосуванню, з другого. Тож закон визнано таким, що не відповідає Конституції України.

Слід зазначити, що противники закону «КК», вітаючи це рішення загалом, висловлюють глибоке розчарування тим, що Конституційний суд у мотивувальній його частині зосередився виключно на порушення процедури ухвалення закону і не висловився щодо тих його положень, які на думку громадськості, суперечили Конституції України та попереднім рішенням Конституційного суду щодо державного статусу української мови та її використання у всіх сферах діяльності державних установ, органів місцевого самоврядування та закладів освіти.

Характерно, що поряд з росіянами серед перших, хто вчинив істеріку з приводу скасування «закону Ківалова-Колесніченка» є уряд Угорщини, який в чергове спробував загострити ситуацію навколо угорської меншини в Закарпатті.

Поза тим, визнання нечинним цього закону робить актуальним розгляд і схвалення нового «закону про мову», який би відповідав реаліям сьогодення і на перспективу стверджував державний статус української мови. При цьому доведеться шукати новий і більш прийнятний з точки зору інтересів держави баланс щодо урахування особливостей місць компактного

ДУМКИ ВГОЛОС



проживання національних меншин в Україні, який має водночас забезпечити їх соціалізацію в українське суспільство і при цьому зберегти традиційну мовну культуру.

«МІХО» VS ВЛАДА: В ШАХМАТИ ЧИ В «ЧАПАЄВА»?

Протягом останніх місяців на вістрі внутрішньо-політичної ситуації в Україні перебувало протистояння Міхаеля Саакашвілі з українською владою, символом якої він обрав Президента України і яку намагався персоналізувати через особу Петра Порошенка. З моменту, коли став очевидним невдалий дебют Саакашвілі на посаді голови Одеської ОДА, де він так і не зміг в силу комплексу причин показати позитивний приклад реформування одного з базових регіонів України, і з моменту, коли він зі своєю політичною силою в Грузії в чергове програв парламентські вибори і не зміг туди повернутися, він спробував кардинально змінити спрямованість своїх зусиль в Україні і поставив за мету «увірватись» на вершину української політики, для чого створив та очолив новий політичний рух під популярними гаслами боротьби з корупцією. І спочатку здавалося, що це дійсно буде успішний проект. Консолі-

дація і мобілізація своїх прихильників по областях, мітинги і публічні зустрічі, постійний медіа-супровід від ряду провідних телеканалів створювали ілюзію доволі масової підтримки і перспектив нового руху. Але звуження публічної риторики М. Саакашвілі виключно до доволі одноманітної критики української влади на рівні стереотипних кліше та персональних образ на адресу її конкретних представників і особисто Президента при відсутності чіткої позитивної програми та плану дій доволі швидко виявили тенденцію до маргіналізації його «Руху нових сил» і обмеження його колом найближчих соратників та прихильників. А сама політична гра замість «шахової партії» з багатоходівками на перспективу перетворилася на банальну дитячу гру «в Чапаєва», де фігури просто фізично збиваються з дошки у намаганнях отримати результат «зараз і негайно».

Можливо, саме такий політичний стиль і є «родзинкою» Саакашвілі, яка свого часу у Грузії принесла йому успіх. Але в Україні це не спрацювало. Влада несподівано для нього прийняла запропоновані правила гри і, скориставшись наявними формальними підставами, позбавила М. Саакашвілі українського громадянства саме тоді, коли він перебував за кордоном. Вийшло майже за Гоголем і його літературним персонажем: «Я тебе породив, я тебе і...». Здавалося б, питання було ви-

рішено. Для Саакашвілі і його соратників лишився «еволюційний» шлях судового оскарження цього рішення з дотриманням усіх процедур. Але це вимагало часу. І чи сам Саакашвілі, чи скоріше він діяв в координації з рядом опозиційних до владі сил, з його боку було прийнято рішення «піднести ставки» до максимуму і спробувати «революційний» сценарій – піти на пряме порушення закону і штурмом узяти кордон з ризиками застосування силових дій та навіть зброї з усіма наслідками.

Прорив кордону вдался (не будемо коментувати це детальніше). Саакашвілі знову опинився на території України. І на цей раз ставка явно була зроблена на штучну радикалізацію політичної ситуації і організацію масових протестів, які мали б достроково «знести» владу – і парламент і Президента. Почалися провокації і бійки, апогеєм яких став штурм Міжнародного центру культури і мистецтв. При цьому «Міхо» чітко позиціонував себе не як командний гравець, а як орієнтований лише на себе авторитарний лідер. І якось дуже швидко він залишився сам. А «соратники по опозиції» раптом дистанціювалися і зайняли становище спостерігачів. Очевидно, що не в останню чергу на ситуацію вплинули оприлюднені прокуратурою оперативні дані поліції про можливі контакти оточення Саакашвілі і його самого з біглим «младолігархом Януковича» Курченком і сумнівні джерела коштів на його акції. І не забуваймо, що всі ці події відбуваються у воюючій країні, яка збройно протистоїть російській агресії. А це так само накладає відбиток на те, що можна робити, а чого робити категорично не можна.

Епопея щодо запрошення Саакашвілі до силових структур для проведення слідчих дій, яких він вселяю унікав, а при цьому ще й намагався осміяти «силовиків», почала нагадувати серіал. А його публічне «визволення» прихильниками від правоохоронців при спробі примусової доставки до слідчих викликало нищівне кепкування з його боку та з боку його соратників над спецслужбами, яких вони публічно висміювали як професійно неспроможних. Знову ж виникло питання, чи влада в Україні та силові структури спроможні контролювати ситуацію? І у них, вочевидь, не було іншого вибору, як показати суспільству і міжнародним партнерам, що вони такі ж «спроможні». Все було за законами фізики – дія породила протидію: спецпризначенці знайшли потрібний момент і у лічені хвилини поклали охорону Саакашвілі обличчям до підлоги, а його самого «запакували» до авто, відвезли в аеропорт і відправили до Польщі, як країни, з території якої він незаконно проник через державний кордон України. Кажучи об'єктивно і без політичних нашарувань, з суто професійної сторони це була блискуча робота! Ніхто і оком не встиг кліпнути, як «Міхо» уже приземлявся у Варшаві. А тепер «зачищено» і «міхомайдан» на Грушевського. Звернемо увагу на найважливішу обставину того, що відбулося – ні Київ, ні Україна при цьому не піднялися на їх захист. І сам Саакашвілі і його прибічники очевидно над цим мають глибоко задуматися. З іншого боку виявилось, що і влада в Україні не є «слабаками», а може прийняти виклики.

От-така то вийшла гра «в Чапаєва». Саакашвілі сам її запропонував і сам поки що «злетів з шахової дошки». Як кажуть у деяких колах, «все було по чесноку». Я передбачаю, що тут мені можуть дорікнути – державні органи мають діяти виключно за законом і у межах їх повноважень. Я одразу відповідаю – так і громадяни ж також мають діяти так само за законом! Думаю, що цю ситуацію ще «по кісточках» розберуть правники. А поки що «маємо те, що маємо».



ХУДОЖНІЙ ЖИТТЕПИС ПРО ГОЛОДОМОР



Тетяна КОНОНЧУК,
професор, кандидат філологічних наук

Про трагедію Голодомору 1932 – 1933 років в Україні йдеться в багатьох творах української літератури та в літературознавчих працях. Художня література про трагедію Голодомору – це особлива сторінка української культури. Вона створювалася і продовжує створюватися, як представлення однієї з найбільших трагедій українського народу, як висловлення моторошного болючого досвіду, як донесення думки про те, як важливо мати свою державу і будувати її на високих моральних засадах, аби кожна людина в ній мала можливість побудувати гідне життя.

Моторошний результат голодової катастрофи 1932 – 1933 років – це мільйони померлих. За різними джерелами, кількість втрат називається від 7 до 14 мільйонів, хоча очевидно, що точне число ніколи не буде встановлене, оскільки не велася ніяка статистика: влада не була в ній зацікавлена. Причини смерті вказувалися різні, але не від голоду.

Що найперше впадає в око, коли читаєш художні твори про Голодомор? Це те, що письменники прагнуть подавати події близько до того, як було насправді. Факти тогочасної дійсності мають для них надзвичайно важливе значення. Звідки черпають ці факти автори? Письменники старшого покоління їх знають, бо жили в тому часі, мають моторошний досвід виживання і враження від втрат родичів, знайомих. Молодші – отримали інформацію від своїх родичів, які лишилися дивом живі і розповіли про пережите. І в перших, і в других тексти з'явилися з нестримного бажання відкрити широкому загалу святу правду, яка в радянський час перебувала за сімома печатами, офіційно заперечувалася факт голоду, а мова про нього розцінювалася як антирадянська агітація. Отже, звернення в художній літературі до теми Голодомору, як правило, засвідчує особистий причетність автора до часу, особистий досвід переживання трагедії. Наприклад, Іван Цюпа, у вступному слові до повісті «Ненаситні жорна» наголошує, що «вона була не просто плодом творчої фантазії. А своєрідним людським життєписом (...) Твором, в якому виступають не вигадані персонажі, а реальні люди, під влас-

ними іменами, з якими автори довелися зустрічатися на тернистих дорогах життя».

Найперша художня інформація про голод 1932 – 1933 років з'явилася в час подій і розкривала їх адекватно. Про це в праці «Відлуння великого голоду в спогадах очевидців і в українській літературі» (Торонто, 1984) засвідчив письменник і громадський діяч Дмитро Нитченко (Чуб), який у роки трагедії мешкав у Харкові й працював у видавництві: «Зрозуміло, що цей організований Московою голод не міг не відбитися в нашій літературі. Багато сміливих творів, що їх написали про голод, письменники потрапили під час масових арештів. Недаром в ті зимові дні навколо будинку письменників «Слово» сніг був чорний від паперової сажі, що вилітала з багатьох димарів».

Як відомо, перед випуском у світ твори радянської доби про село, яке перед війною пережило мільйонні людські втрати від голоду й увійшло у війну спустошене, особливо пильно перевірялися цензурою. Однак творча думка митців поверталася в те минуле долями своїх персонажів. І якщо не можна було писати повномасштабно про пережите, то лаконічно мовилося про певні труднощі, які нині розшифровуються як своєрідно закодоване засвідчення правди. Тепер, коли оприлюднено дуже багато інформації в історичних документах, коментарях сучасних учених-істориків, політологів, у свідченнях очевидців, інакомовна художня інформація в таких творах постає як самоочевидна панорамагенозици проти українців. Так, наприклад, сприймається вона і в романі «Мир» («Жива вода») Юрія Яновського (1947, 1956). Про труднощі того часу лаконічно мовиться в романі «Дума про тебе» Михайло Стельмаха (1962): «Того весняного дня за цвинтарем стояв голодний ярмарок, на якому мучились люди й худоба: тут за безцінь збувалася і пам'ять дідици, й остання сорочка; тут темніло сонце в людських очах і темніли старого письма боги та за відро бараболі переходили в чужі руки». Сказав про голод і натякнув про жахи людоїдства Олесь Гончар у романі «Людина і зброя» (1960) устами одного з персонажів: «... З усієї сім'ї один я тоді вижив. Пухлий, ноги в водянках. (...) Трудна була весна, ох, трудна. Півсела вимерло. Куди не зайдеш – пустоки... Вікна повидирані, і в хатах пустка-

ми тхне... Кому б я наче потрібен, а настане ніч – заціпаюсь у хаті на всі заціпки: страшно! Сам не знаю, чому».

Причини голоду масштабно постають в еміграційних творах, як, наприклад, в Уласа Самчука (роман «Марія», Прага, 1933) та Василя Барки (роман «Жовтий князь», США, 1958 – 1961). Автори показують примусовість колективізації, як влада ламає господаря, не приймає його позиції вести індивідуальне господарство, як проти непокірних залучаються методи примусу: один за одним ставиться план до двору, що означало забирання всього майна, а завершувалося виселенням господаря з власного обійстя. Про це йдеться в багатьох творах. Окремий твір, що присвячений цій темі, – це повість Тодося Осьмачки «План до двору» (1950, Канада).

Серед поетичних творів про Голодомор, створених в еміграції, вірші та поеми Юрія Клена (Освальда Бургардта), Івана Багряного, Ігоря Качуровського та інших. Наприклад, в І. Качуровського в поемі «Село в безодні» читаємо: «Старі померли в тридцять третім році, / На кілька сіл один лишився дід. / На кілька сіл – ні одної бабуні; / хати змаліли, все якесь не те; / Ніде не видно паркана, ні клуні, / Чисесь подвір'я шкрититься пусте».

Епічну панораму Голодомору 1932 – 1933 рр. подають прозові твори, написані в Україні, – Олеса Волі, Бориса Антоценка-Давидовича, Євгена Гуцала, Андрія Гудими, Юрія Мушкетика, Анатолія Дімарова, Наталки Доляк, Андрія М'ястківського, Катерини Мотрич та інших, драматичні – Івана Рачади, Олекси Коломійця, Олексія Чугуя та інших. Усі вони роблять акценти на тому, що голодувала вся Україна, яка перебувала під більшовицькою владою, і на масових смертях від голоду. Наприклад, Катерина Мотрич у романі «Ніч після сходу сонця» показує, як страшно переживався голод, як багато помирало, особливо навесні 1933-го року, коли весна пробуджувала природу до життя, а люди масово йшли з нього: «Одарка побачила своїх дітей у вишняка. Лежали скоццоблені, із спотвореними лицами, вткнувшись головами у розквітлу кульбабу. А десь неподалік на групі дичці кувала зозуля, дзвінко, зухвало». За народними віруваннями, зозуля кує літа, але в даній картині зозуля кувала, а діти були мертві. У романі «Кара без

вини» Андрія Гудими, наприклад, мовиться, що: «Смерть уже нікого не дивувала, чудував той день, коли в селі не було покійника». Андрій М'ястківський розповів про голодне лихоліття в місті у повісті «Одеса-мама». Його персонаж, сільський підліток, сирота (бо батьки померли від голоду) прагнув порятунку від голодної смерті в Одесі. Але й там його чекала така само неволя. Бо і село, і місто перебували в стані голоду, і це були типові обставини України голодоморських літ, хоча все-таки місто було в кращих умовах: там видавася хліб по картках міським мешканцям. Шукаючи порятунку в містах і не знаходячи його, там масово помирилися селяни-прохачі, їхні трупи валялися прямо на вулицях. Наприклад, про померлих на вулицях міст йдеться в п'єсі «Тисяча дев'яносто тридцять третій рік» Сергія Кокота-Ледянського. Один із персонажів п'єси повідомляє про те, що бачив і що зрозумів давно: «Те, що помирають на вулицях Києва, Харкова, Полтави, Чернігова і сотень тисяч сіл і містечок мільйони люду, – це партійний засіб загнати непокірних приватних власників-селян в колгоспне ярмо і зробити їх слухняним знаряддям їхньої політики. Не хочеш жити так, як тобі наказує влада, – здихай, чорт із тобою...».

Поетичний літопис Голодомору 1932 – 1933 рр. постає у віршах та поемах Володимира Базилевського, Володимира Забаштанського, Ліни Костенко, Бориса Олійника, Дмитра Павличка, Миколи Палієнка, Миколи Петренка, Миколи Руденка, Миколи Ткача, Михайла Шевченка та інших поетів. Наприклад, вірш «Село в маю» Василя Голобородька як алегоричний образ із часу Голодомору, написаний у стилі голосіння: «Прийде весна, / птахи із вирію поприлітають: / прилетить перший птах, / та ніхто його цієї весни вже не побачить / і нікому назвати його по імені».

Отже, українська література про Голодомор 1932 – 1933 років в Україні підтверджує думку літературознавця Юрія Коваліва про те, що «війна не обов'язково буває збройною, вона здатна мімікрувати під будь-які форми...». Українські письменники в різних жанрах показали війну більшовицької системи проти українського народу засобами Голодомору.

Італієць Джанні Родарі написав казку «Джельсоміно у Країні брехунів» про хлопчика з надзвичайним даром – гучним голосом, що руйнує стіни. Джельсоміно вирушає у мандрівку і потрапляє до фантастичної Країни брехунів. Завдяки своєму чарівному голосу хлопчик здійснив справжню революцію і скинув з престолу короля-самозванця.

Таку аналогію з дитячою казкою провели режисери фільму «Міф» Леонід Кантер та Іван Ясній. Стрічка про Василя Сліпака – оперного співака, що загинув на російсько-українській війні вийшла в прокат у лютому. Її вже показали у більш ніж 20 містах України. З 28 лютого по 30 березня відбудеться 20 показів фільму у різних містах Канади.

Над анімацією для фільму працював український карикатурист Юрій Журавель. Спільно з художницею Наталією Сьомчик було створено мультиплікацію – другу художню лінію у фільмі. Музику написали Едуард Приступа, Роман Григорів, Ілля Разумейко та Євген Гальперін.

Документальна стрічка розповідає про українця Василя Сліпака, який після 20 років життя у Франції, кар'єри оперного співака поїхав на російсько-українську війну. Коли дізнався про Майдан, організував у Парижі волонтерський рух для України. Робив акції під Ейфелевою вежею, аби всі дізналися, що відбувається в Україні.

ЗА ЩО ЗАГИНУВ ВАСИЛЬ СЛІПАК?



Фільм розкриває постать Василя Сліпака: перед глядачем патріот, володар унікального голосу, чоловік з чіткою позицією (чого декому в нашій країні не вистачає). Про нього ми дізнаємось від родичів, друзів, вчителів – близького оточення Василя. Кожен, хто розповідає намагається зрозуміти чому він поїхав на війну. І тут думки розходяться. Так, кохана Ліза не поділяє його патріотизму. Це і стало причиною припинення

їхніх стосунків. Дехто висуває теорію, що фатальним був вибір позивного «Міф», ніби арія Мефістофеля, яка була однією з улюблених (і її близькуче виконував) вплинула на його долю. Та не зважаючи на це глядач формує свій образ.

Сила цього фільму, як на мене, в його любові. Так, саме про це він.

Його історія – приклад боротьби, мужності, сили і відваги

Її багато: любов до країни, до музики, до жінки, до життя. Попри кадри з передової, кадри з

прощання, попри втрати і біль, смуток і жаль глядач проживає історію. Хоча ця іс-

торія закінчується не хепі ендом і виходиш із кінотеатру з вологими очима все одно розумієш важливість і цінність жити в своїй країні, бути її частиною, захищати її, коли потрібно, ризикувати важливими для тебе речами, долати відстань і кидати виклик самому собі. Так зробив Міф. Його історія – приклад боротьби, мужності, сили і відваги. На таких людях тримається наша державність. Наша незалежність. На тих, хто готовий за це битися до кінця. І вони знають за що. І не питають чи це потрібно, а просто беруть до рук зброю і йдуть. Усі блокпости, насправді, в наших головах, в наших штучно створених рамках і стереотипах. Фільм «Міф», як і «Кіборги» увіде в український кінематограф під знаком війни. Бо вона резонує в кожному з нас. Опри явлення війни різне. Та ці зафіксовані кадри вже наша історія. Це пам'ять від якої не можна відмовлятися, яку не можна втрачати. Бо тоді все почнеться по новому колу. Український глядач адекватно сприймає таке кіно, на це вказують повні зали на сеансах, відгуки в соцмережах, обговорення після перегляду на прем'єрах. Це важливо. Ми маємо чути один одного і шукати вихід. Як би не було тяжко. Та ми маємо пам'ятати кожного, хто віддав життя у цій боротьбі.

Ніна СКОЧКО

ВИДАННЯ ЖІНОЧОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ОЛЬГИ БАСАРАБ ТА ОЛЕНИ ТЕЛІГИ

Надійшов наклад книжки «Українка: жінка-волонтер, жінка-герой» від видавництва Інтер Парк (м. Лубни). До неї увійшли творчі роботи Конкурсу «Українка: жінка-волонтер; жінка-воїн; жінка-герой», організованого Жіночим товариством ім. О. Басараб та О. Теліги у 2016–2017 рр.

Метою було розповісти про жінок-сучасниць, записати усну історію, яка твориться сьогодні. Це своєрідний живий журнал про жінок, які допомагають пораненим у Київському військовому госпіталі, у яких вистачає часу і сил плести маскувальні сітки й «кікі-мори», збирати передачі на передову, поспішати через непролазну багнюку по розбитих снарядами дорогах з необхідним для наших захисників.

Жінки стають волонтерами, незважаючи на вік, соціальне і матеріальне становище, навіть на інвалід-

ність, як Оксана Радушинська – героїня одного з есеїв.

Обкладинка книжки – робота волонтерки – Лесі Тищенко.

До збірника увійшли роботи: Т. Лісенко (Берегиня-волонтер – Ірина Володимирівна Головач; «Мені наспився ранок без війни...»), С. Патри (Оксана Радушинська: волонтер, митець, патріот), О. Ліщук Ольга (Про Ковалевську Оксану Іванівну), К. Ковальчук (Вільним присвячується), Х. Дичко (Війна показує нас справжніх; Пісенна терапія; Леді волонтер; Мусимо стати на захист країни...), – Леся Тищенко; Заспіваймо українською!).

Дякуємо видавництву Інтер Парк за співпрацю та гарне видання!

Надія СТРИШЕНЕЦЬ,
Голова Жіночого товариства ім.О. Басараб і О. Теліги



ДОРОГІ ЧИТАЧІ!

Ми цінуємо вашу підтримку та довіру. Дякуємо, що ви з нами. Протягом останніх трьох років наше видання безкоштовно поширювалося у 19 областей України, зону проведення АТО, а також за кордон.

Повідомляємо, що можна оформити передплату на рік. Газета виходить один раз на місяць, обсягом 8 стор. Орієнтовна вартість передплати на рік: 82 грн. 44 коп. Передплатний індекс: **60277**. Відтер найважливіші та актуальні матеріали ви зможете отримувати вчасно з доставкою додому! Передплатити можна у відділеннях поштового зв'язку (Укрпошти); в операційних залах поштамтів; на сайті ДП «Преса»: www.presa.ua

Дякуємо, що підтримуєте часопис з віковою традицією.

Редакція газети «Українське слово – Літаври»

«Українське слово – Літаври»

Реєстраційне посвідчення КВ 21127 – 10927Р
Засновник: Громадська організація «Фундація імені Олега Ольжича»
р/р 26001052753310, Печерська філія ПАТ КБ «Приватбанк»,
МФО 300711, Код ЄДРПОУ 21479745. Місцезнаходження редакції:
01010, Україна, місто Київ, вул. І. Мазепи, 6.
E-mail: olzhych@ukr.net, www.kmoun.info
ukrslowo-litavry.org.ua

Шеф-редактор – Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ
Головний редактор – Сергій КОТ
Заступник головного редактора – Ніна СКОЧКО
Редакційна рада: Богдан ЧЕРВАК (голова),
Сергій КОТ, Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ,
Олександр КУЧЕРУК, Ніна СКОЧКО,
Борис ГУМЕНЮК, Микола ЗУБКОВ, Вадим ДЖУВАГА

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція листується з читачами на шпальтах газети. При передруці матеріалів посилання на «Українське слово – Літаври» обов'язкове.

Газету набрано й зверстано в комп'ютерному центрі
Фундації ім. Олега Ольжича.
Друкарня: ТОВ «Поліграфічна компанія «Інтерекспресдрук»,
м. Київ, вул. Сім'ї Сосніних, 3, тел.: (044) 239-07-22.
Свідцтво про державну реєстрацію
КІ №791 від 13 березня 2013 р.
Наклад 1000 прим. Замовлення № 272
Передплатний індекс 60277